ТЕРМИЗ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA’LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

Илмий-инновацион журнал

Jurnal OAK Rayosatining 2022-yil 30-sentabrdagi 325/6-son qarori bilan filologiya fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

2021-yildan buyon nashr etiladi

2024/ № 1

Termiz – 2024

Muassis:
Termiz davlat universiteti

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

ILMIY-INNOVATSION JURNAL

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2020 yil 19 oktyabrda 1122 raqami bilan ro‘yxatga olingan. Matnlarda foydalanilgan misol, ko‘chirma va ma’lumotlar aniqligi uchun mualliflar javobgardir. Jurnaldan ko‘chirib bosilganda manba qayd etilishi shart.

Bosishga ruxsat etildi: 29.01.2024
Qog‘oz bichimi: 70x85
Bosma tabog‘i: 5.94
Ofset bosma. Ofset qog‘ozi
Adadi: 100
Bahosi kelishilgan narxda
Buyurtma: 155-son

«TerDU bosmaxonasi»da chop etildi
Termiz shahri, Barkamol avlod ko‘chasi, 43-uy

Tahririyat manzili:
190111, Termiz shahri,
Barkamol avlod ko‘chasi, 43.
Telefon: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Rasmiy sayt:
www.philologicalresearch.uz

BOSH MUHARRIR:
Abduqodir TOSHQULOV, iqtisod fanlari doktori, professor

TAHRIR HAY’ATI:

Bekpo‘lat Umurqulov, filologiya fanlari doktori, professor (bosh muharrir o‘rinbosari)
Shoxista Maxmaraimova, filologiya fanlari doktori, professor (mas’ul muharrir)
O‘ral Xoliyorov, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Olmos Ulviy Binnatova, f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Karl Rayxl, f.f.d., professor (Germaniya)
Vali Savash yelok, f.f.d., professor (Turkiya)
Dorota Silviya, f.f.f.d. (PhD), dotsent (Polsha)
Muslihiddin Muhiddinov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibodulla Mirzayev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Abdi Mamatov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Suyun Karimov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Muhammadxon Hakimov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nafas Shodmonov f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilmurod Quronov, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Baxtiyor Mengliyev, f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Normat Yo‘ldoshev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Abdulla Xudoyqulov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Bobonazar Murtazayev, f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)
Asqar Eshmo‘minov, f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Obidjon Shofiyev, f.f.f.d. (PhD), dotsent (O‘zbekiston)
Zafar Umurqulov, f.f.f.d., dotsent, (PhD) (O‘zbekiston)
Nurali Amonturdiyev, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Hakim Ahmedov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Ahad Shukurov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Eshnazar Jabborov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Abdumurod Arslonov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Sirojiddin Turdimurodov, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Umida Raximova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Gulchehra Begmatova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Shoira Amonturdiyeva, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Nargis Kurbanazarova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Muyassar Xolova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)
Zaynura Qodirova, f.f.f.d. (PhD) (O‘zbekiston)

Texnik muharrir: Bahodir To‘raliyev

Учредитель:
Термезский государственный университет

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

НАУЧНО-ИННОВАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

Зарегистрировано Агентством информации и массовых коммуникаций при Администрации Президента Республики Узбекистан от 19 октября 2020 года под номером 1122.

Авторы несут ответственность за точность приведенных в текстах примеров, отрывков и данных. Необходимо указывать источник при копировании из журнала.

Разрешено к печати: 29.01.2024
Размер бумаги; 70x85
Печатный лист: 5.94
Офсетная печать: Офсетная бумага
Тираж: 100. Цена договорная
Заказ: 155

Печатано в «Типографии ТерГУ»
ул. Баркамол авлод 43, г. Термез

Адрес редакции:
190111, г.Термез, ул. Баркамол авлод, 43.
Телефон: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Официальный сайт:
www. philologicalresearch.uz

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:
Абдукадир ТАШКУЛОВ, доктор экономических наук, профессор

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Бекпулат Умуркулов, доктор филологических наук, профессор (зам. главного редактора)

Шохиста Махмараимова, доктор филологических наук, профессор (ответственный редактор)

Урал Холияров, ф.ф.ф.д. (PhD), доцент (Узбекистан)

Олмос Улвий Биннатова, д.ф.н., профессор (Азербайджан)

Карл Райхл, д.ф.н., профессор (Германия)

Вали Саваш Елок, д.ф.н., профессор (Турция)

Дорота Сильвия, PhD, доцент (Польша)

Муслихиддин Мухиддинов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Ибодулла Мирзаев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Абди Маматов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Суюн Каримов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Мухаммадхон Хакимов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Нафас Шодмонов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Дилмурод Куронов, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Бахтиёр Менглиев, д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Нормат Юлдашев, к.ф.н., доцент (Узбекистан)

Абдулла Худайкулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Бобоназар Муртазаев, ф.ф.н., доцент (Узбекистан)

Аскар Эшмуминов, д.ф.н., доцент (Узбекистан)

Обиджон Шофиев, д.ф.ф.н. (PhD), доцент (Узбекистан)

Зафар Умуркулов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Нурали Амонтурдиев, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Хаким Ахмедов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Ахад Шукуров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Эшназар Джаббаров, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Абдумурод Арслонов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Сирожиддин Турдимуродов, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Умида Рахимова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Гульчехра Бегматова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Шоира Амонтурдиева, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Наргис Курбаназарова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Муяссар Холова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Зайнура Кадирова, д.ф.ф.н. (PhD) (Узбекистан)

Технический редактор: Баходир Туралиев

Institutor:
Termez State University

PHILOLOGICAL RESEARCH: LANGUAGE, LITERATURE, EDUCATION

FILOLOGIK TADQIQOTLAR: TIL, ADABIYOT, TA'LIM

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ЯЗЫК, ЛИТЕРАТУРА, ОБРАЗОВАНИЕ

SCIENTIFIC-INNOVATIONAL JOURNAL

Registered by the Agency for Information and Mass Communications under the President's Administration of the of the Republic of Uzbekistan on October 19, 2020 under number 1122.

The authors are responsible for the accuracy of the examples, passages and data provided in the texts. The source must be specified when copying from the journal.

Approved for printing: 29.01.2024
Size of the paper: 70x85
Printed sheet: 5.94. Offset printing.
Offset paper. Circulation: 100
Price is negotiable
Order: 155. Printed at the «Printing House of the TerSU»
43, Barkamol avlod str. Termez city.

Address of Editorial Office:
190111, Barkamol avlod str., 43,
Termez city.
Phone: +998762231649

E-mail:
philologicalresearch@umail.uz

Official website:
www.philologicalresearch.uz

EDITOR IN-CHIEF:
Abdukodir TASHKULOV, doctor of economic sciences, professor

EDITORIAL BOARD:

Bekpulat Umurkulov, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (deputy chief editor)
Shohista Makhmaraimova, doctor of philological sciences, professor (Uzbekistan) (editor-in-chief)
Ural Kholiyorov, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Olmos Ulviy Binnatova, doct.of philol. sciences, professor (Azerbaijan)
Karl Rayxl, doct.of philol. sciences, professor (Germany)
Vali Salvash Elok, doct. of philol. sciences, professor (Turkey)
Dorota Silvia, PhD, associate professor (Poland)
Muslihiddin Mukhiddinov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Ibodulla Mirzaev, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Abdi Mmatov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Suyun Karimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Muhammadkhon Khakimov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Nafas Shodmonov, doct.of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Dilmurod Kuronov, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Bakhtiyor Mengliev, doct. of philol. sciences, professor (Uzbekistan)
Normat Yuldashev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Abdulla Khudaykulov, PhD (Uzbekistan)
Bobonazar Murtazaev, cand.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Askar Eshmuminov, doct.of philol. sciences, associate professor (Uzbekistan)
Obidjon Shofiev, PhD, associate professor (Uzbekistan)
Zafar Umurkulov, PhD (Uzbekistan)
Nurali Amonturdiev, PhD (Uzbekistan)
Hakim Akhmedov, PhD (Uzbekistan)
Ahad Shukurov, PhD (Uzbekistan)
Eshnazar Jabbarov, PhD (Uzbekistan)
Abdumurod Arslonov, PhD (Uzbekistan)
Sirojiddin Turdimurodov, PhD (Uzbekistan)
Umida Rakhimova, PhD (Uzbekistan)
Gulchekhra Begmatova, PhD (Uzbekistan)
Shoira Amonturdieva, PhD (Uzbekistan)
Nargis Kurbanazarova, PhD (Uzbekistan)
Muyassar Kholova, PhD (Uzbekistan)
Zaynura Kadirova, PhD (Uzbekistan)

Technical editor: Bakhodir Turaliyev

МУНДАРИЖА

TILSHUNOSLIK

SOBIROV ABDULHAY SHUKUROVICH
Globallashuv jarayonlarida o‘zbek tilining tutgan o‘rni 7

FAYZIYEVA XADICHA CHORUYEVNA
Boysun-Sho‘rchi o‘zbek shevalarida
qon-qarindoshlikni bildiruvchi atamalar 11

ШУКУРОВ АБДУЛАХАД АХМАДОВИЧ
Поэтик матнда форс-тожикча
ўзлашмаларнинг қўлланилиши..... 15

SIDDIQOV JAHONGIR NOSURULLOYEVICH
Ichki imkoniyat asosida yasalgan
ergonimlarning lingvistik tadqiqi..... 18

HAQBERDIYEVA SAGINA SHOMUROT QIZI
“O‘zbek tilining izohli lug‘ati”da berilgan
dizayn terminlari haqida mulohazalar..... 22

XAYDAROVA DILNOZA
Milliy qandolatchilik terminologiyasiga doir..... 25

BOYNAZAROV ISLOM
Development of some philosophical
terminology in uzbek and english languages..... 28

МУНДАРИЖА

ADABIYOTSHUNOSLIK

КУРБОНОВ АБДУМАЛИК
Навоий ижоди бўйича илмий қарашлар
(Айшеҳан Дениз Абикнинг тадқиқоти мисолида)..... 32

DJURABAYEVA ZAMIRA AXMEDOVNA
Zahiriddin Muhammad Boburning hayoti va
faoliyati – ibrat maktabi 35

NIGORA ESANOVNA ERKINOVA
Eshqobil Shukur she’rlarida badiiy san’atlar va
ularda leksik birliklarning qo‘llanish xususiyatlari..... 38

PROFESSOR JABBOR OMONTURDIYEV..... 42

Filologik tadqiqotlar: til, adabiyot, та'lim. 2024; 1
ISNN: 2181-1741 (Print)
ISNN: 2181-1725

MILLIY QANDOLATCHILIK TERMINOLOGIYASIGA DOIR

Xaydarova Dilnoza,
Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti huzuridagi Davlat tilida ish yuritish asoslarini o'qitish va malaka oshirish markazi Samarqand bo'limi o'qituvchisi

Mamlakatimizda xalqimiz madaniyatining ajralmas qismi bo'lgan milliylikka asoslangan hamda unutilgan sohalari bo'lmish milliy hunarmandchilik qayta tiklanib bormoqda. Binobarin, o'zbek tilshunosligida milliy terminologiyaning turli sohalari o'rganilishiga bo'lgan e'tibor kuchaydi, mazkur sohalar leksik birliklarni teran o'rganish bo'yicha jiddiy tadqiqotlar amalga oshirildi. Ayni paytda, oziq-ovqat sanoatining ajralmas qismi bo'lgan qandolatchilik mahsulotlari bilan bog'liq terminlarni o'rganish singari kam o'rganilgan sohalariga jiddiy e'tibor qaratish zarurati ham kun tartibiga qo'yilmoqda.

O'zbek tilshunosligi terminologiya sohasida amalga oshirilgan ishlarni shartli ravishda ikki guruhga ajratish mumkin:

1. Milliy hunarmandchilikka oid terminlarni tadqiq etishga bag'ishlangan ishlar. Bu borada jonbozlik ko'rsatgan olim-u fozillar qatorida birinchi o'rinda metallsozlik terminlari tadqiqotchisi S.I.Ibrohimov turadi. Bu safni T.Tursunova (Dadaxonova) [amaliy san'at], M.Asomutdinova [kiyim-kechak va ular qismlarining nomlari], J.Baqoyeva [zardo'zlik], N.Ikromova [kulinariya], A.Sobirov [dorbozlik], I.Pardayyeva [zargarlik], M. Abdiyev [do'ppido'zlik, gilamchilik, kashtachilik], H. Berdiyev[(o'tovsozlik]) va b.

2. Ilmiy-texnik terminlarni tadqiq etishga bag'ishlangan ishlar. Quvonchlisi shundaki, o'zbek tilining ilmiy-texnik terminologiyasi 40 dan ortiq tadqiqotning obyekti bo'lib xizmat qildi. Bu ishlarning mualliflari quyidagilardir: I.Rasulov (harbiy), N.Mamatov (paxtachilik), H.Jamolxonov (botanika), R.Doniyorov (texnika), D.Bozorova (kishi tanasi a'zolari; zoologiya), H.Dadaboyev (harbiy; ijtimoiy-siyosiy), N.Qosimov (terminlar yasalishi), A.Qosimov (farmatsevtika), Q.Sapayev (binokorlik), A.Husanov (kasalliklar), A.Madvaliyev (kimyo), O.Ramazonov (matematika), T.O'rinov (qo'ychilik), O.Qurbonov (g'allachilik), Q.Xurramov (geografiya), T.Xo'jamberdiyev (chorvachilik), S.Azizov (muzika), O.To'raqulov (qurilish), H.Yodgorov (harbiy), Z.Mirahmedova (anatomiya), M.Bo'ronov (chorvachilik), A.Jo'raboyev (to'ychilik), M.Yuldashev (kutubxona-bibliografiya), A.Ismoilov (qavm-qarindoshlik), Yu.Eshonqulov (mevachilik), S.Usmonov (gipologiya), N.Usmonov (pedagogika),T.Valiyev(yo'lsozlik) O.O'rinova (qoramolchilik), N. Qarshiyev(qorako'lchilik) va b.

Mustaqillik yillarida ona tilimizning ijtimoiy mavqeyi yanada oshdi. Fan va texnika tez suratlar bilan rivojlanib borayotgan yangi asrning o'ziga xos mezonlari va talablari sharoitidan kelib chiqadigan bo'lsak, ona tili rivoji va yanada sayqal topishi uchun adabiy tilning yanada takomillashuvchi keng imkoniyatlar eshigi ochildi.

Bu esa tilning lug'aviy boyligini yanada kengroq iste'molga kiritilish uchun imkoniyat yaratilganidan dalolat beradi. Xususan, 85 mingdan ortiq so'zni o'z ichiga qamrab olgan olti jildlik o'zbek tili izohli lug'atining nashr etilishi fikrimizning yaqqol dalili bo'la oladi.

Navbatdagi muhim vazifalardan biri xalq ichiga "madaniy yurish" qilib, bebaho xazina bo'lgan so'z va terminlarni zudlik bilan yig'ib olish va sohalarga oid lug'aviy birliklar izohli lug'atini chop etishdan iborat. Aks holda vaqt o'tishi bilan ular unutilishi mumkin. Bu "boylik" zahiralari ko'prok milliy hunarmandchilik terminologiyasiga tegishlidir.

So'nggi paytlarda barcha sohalar bo'yicha ona tilimizda mavjud bo'lgan terminlarni ilmiy muomalaga kiritish ishlari amalga oshirilayotganligi quvonchli holdiroshirilmoqda.

Daromadimizning buramadi shundaki, o'lkamizda ham qadimdan xilma-xil milliy hunarmandchilik mavjud bo'lib, ularyuzaga kela boshladi va asta-sekin yuksaklik cho'qqisiga ko'tarila boshladi, eng muhimi, ular hozirgi porloq kunimizgacha yetib keldi. Milliy hunarlarga oid o'nlab soha-yu tarmoqlarning yashab kelayotganligi va mustaqillik tufayli ularning rivojiga keng yo'l ochib berilganligi da'voning to'g'ri ekanligini tasdiqlovchi yorqin dalildir.

Ayniqsa, milliy hunarmandlikning degrezlik, rixtagarlik, temirchilik, pichoqchilik, chilangarlik, taqachilik, qulfgarlik, anjomasozlik, ignasozlik, mixgarlik, miskarlik, muhrkanlik, zargarlik, sovotgarlik, miynogarlik, gahchilik, egarsozlik, me'morchilik, duradgorlik, o'ymakorlik, naqqoshlik, ganchkorlik, kulolchilik, to'qimachilik, zardo'zlik, do'ppido'zlik, chevarlik, gilamchilik, yo'rmado'zlik, po'stindo'zlik, etikdo'zlik,

charmgarlik, mo‘ynado‘zlik va boshqalarning rivoji uchun keng imkoniyatlar ochildi. Bu milliy terminologiyaning yanada rivojlanishiga keng yo‘l ochilganidan darak beradi.

Milliy hunarmandlikning turli sohalari va ulardan ba’zilarining shahobchalarida mehnat qiluvchilar, kasb-korlar egalari nutqi (o‘zaro muomala, ish jarayoni va boshqalar)da o‘ziga xos terminlardan foydalaniladi. Otaxon tilshunoslarimizdan S.Ibrohimov, T.Tursunova (Dadaxonova), M. Abdiyev kabilarning ishlari milliy terminlar tadqiqiga bag‘ishlanganligi bilan muhim ahamiyat kasb etadi. Prof. M.Abdiyev ta’kidlshicha, kasb- hunar egalari nutqida 10000 dan ko‘proq maxsus terminlar ishlatilgan va ishlatib kelinmoqda[1]. Bu raqamni oxirgi chegara deya olmaymiz. Chunki Respublikamizning turli tuman qishloqlari-yu tumanlarida milliy hunarlar bilan shug‘ullanayotgan shaxslar nutqida yana yuzlab lug‘aviy birliklar mavjud bo‘lishi mumkin.

Ta’kidlash joizki, ko‘rsatib o‘tilgan kasb-korlar sohalarining ba’zilarida qo‘llanayotgan terminlar (terminlar) barmoq bilan sanoqliginasanoqliginina bo‘lsa, boshqalarida yuzdan va mingdano‘ndan ham ortiqroqdir. Endi milliy hunarmandchilikning qandolatchilik sohasini olib ko‘raylik. Ayni paytda, oziq-ovqat sanoatining ajralmas qismi bo‘lgan qandolat mahsulotlari bilan bog‘liq terminlarni o‘rganish singari kam o‘rganilgan sohalariga jiddiy e’tibor qaratish zarurati ham kun tartibiga qo‘yilmoqda.

Qandolatchilik o‘zbek xalqining qadimiy mahsulotlaridan biri bo‘lib, Buxoro, G‘ijduvon, Samarqand, Xiva, Qo‘qon, Xo‘jand, Qarshi, Marg‘ilon, Andijon Toshkent, Kattaqo‘rg‘on, Jizzax, Andijon, Denov, Termiz singari shaharlarda tayyorlangantayyorlashgan. Qandolatchilar bayram va marosimlarda mahalliy xom ashyodan turli xil milliy shirinliklar (nisholla, murabbo, holva, parvarda, navvot, pechak, obidandon va boshqalar) tayyorlagan. Katta shaharlarda shirinliklar sotiladigan do‘konlar bo‘lgan. Inqilobdan oldin Turkistonda shira mahsulotlari kichik hunarmandchilik korxonalarida pishirilgan. Ish jarayonlarining barcha ishlar qo‘lda bajarilgan.

XX asrning boshlariga kelib, shaharlarda yirik qandolatchilik korxonalari ishlay boshladi, shirinliklar ishlab chiqarish ko‘paydi. Qandolatchilik san’ati, shirinlik turlari pazandalikka oid asarlarda, jumladan, rahoti luqum, rusta qandolat holva kabilarda tilga olinadi.

Qandolatchilik mahsulotlari asosiy xomashyosiga qarab konfet (karamel, konfet, shokolad, marmelad, holva) va un (konfetli keks, vafli, keks, keks, pirog). Ularni tayyorlash xomashyo sifatida shakar, sut, kakao, sabzavot va mevalar, un, sut, sariyog‘, yong‘oqlar va qo‘shimchalar sifatida oziq-ovqat kislotasi, rang beruvchi moddalar, temir kabilardan foydalaniladi.

Qandolatchilik bilan bog‘liq bo‘lgan lug‘aviy birliklar mumtoz adabiyotimiz vakillari qalamiga mansub asarlarda ham qo‘llanganligi xalqimiz qadimdan mazkur hunar bilan shug‘ullanganligidan dalolat beradi.

Mahmud Koshg‘ariy “Devon-u lug‘otit turk” asarida uwa(taom), tatig‘(shirinlik)[2].

Alisher Navoiy asarlarida, halvo, novvot, shirinligi singari qandolatchilik terminlari qo‘llangan.

Topib gah Maryam og‘ushida orom,
Shakar halvosidin gahi oliy kom[3].

Zahiriddin Muhammad Boburning “Boburnoma”-sida “... osh tortat urg‘on yerda shira qo‘yub, oltun va kumush surahilarini oshira ustiga terdilar[4].

O‘zbek xalqi milliy qandolatchilik mahsulotlaridan biri undan tayyorlangan holva turidir. Asosan un, shakar va oddiy yog‘ yordamida tayyorlash mumkin. O‘zbeklar holvasi Usmonli davrida XVII asrdan buyon tayyorlab kelinadi. O‘zbek hoji Sharafiddinga borib taqalishi aytiladi[5].

Endi e`tiboringizni lotin alifbosida yangi nashr etilgan olti jildlik lug‘atda berilgan ayrim quyidagi qandolatchilik terminlar berilgan ta’riflarga to`xtalib otamiz:

HOLVA (–shirinlik; qandolat mahsuloti) 1 Un, shakar va yog‘dan, ba’zan kunjut, mag‘iz qo‘shib tayyorlangan shirinlik, qandolat. Pashmak holva.–Arava-arava un, guruch, qop-qop bodom, pista, kajavalarda holvalar,qirq-ellik katta-kichik yashikda har xil mevalarmyyevalar. Oybek, tanlangan asarlar. Aylanib, uyda qolgan jujuqlariga qand-qurs, holva, pufak olmoqchi bo‘ldi. N.Aminov, Qaltis xato[6]. Xalqimizda farzand dunyoga kelgach, qiz bola bo‘lsa, “holva” -deb nomlashadi. Bu nom o‘zbeklarga xos lingvomadaniy xususiyatni ifodalashga xizmat qilishidan dalolat beradi[7].

NOVVOT–(kristall shaklli qand, shakar) Shakar qiyomidan maxsus tayyorlanadigan yaltiroq kris-

[1] Абдиев М. Шахс номларининг аффиксал усул билан ясалиши. Номзодлик диссертацияси – Тошкент, 1991. – Б.15.

[2] Кошғарий М. Девону луғотит турк. 1-том. – Б.116-422.

[3] Alisher Navoiy asarlari izohli lug‘ati. – Toshkent: Fan,1985. Tom IV. – B. 144.

[4] Z. M. Bobur Boburnoma. – Toshkent: Yuduzcha, 1989. – B. 79.

[5] Türk Mutfağının İkinci Yazılı Eseri: Ali Eşref Dedenin Yemek Risalesi (2021-yil 11-iyul). 2022-yil 5-avgustda asl nusxadan arxivlangan. Qaralsin: 2022-yil 27-avgust.

[6] O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2023. II jild. – B.413.

[7] O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2023. II jild. – B. 413.

tall qattiq oq yoki sarg‘ish shirinlik. Novvot choy. – Matluba xonaga kirganda, Asqar Aminovich oldida bir likopchada novvot, do‘ng peshonasida marjon-marjon ter, famil choy ichib o‘tirardi. O.Yoqubov, Iz-layman[1].

Demak, novvot -— shakar qiyomidan tayyorlanadigan yaltiroq, qattiq, rangsiz yoki sarg‘ish tusli shirinlik. Yirik qand kristallaridan iborat. Yaqin va O‘rta Sharq mamlakatlarida keng tarqalgan shirinlik hisoblanadi. O‘zbek xalqida chimildiqda kelin-kuyovga novvot choy ichirish etnografizmi ham mavjud.

O‘TILda parvardaga shunday ta’rif berilgan: PARVARDA (f. – keragida foydalanish uchun tayyorlangan; marinadlangan) Oliy nav bug‘doy uni, o‘simlik yog‘i va qiyomdan tayyorlanadigan mahalliy shirinlik. Zuhra ko‘nmasdan, dasturxonga likopchada pashmak, parvarda, novvot olib qo‘ydi. S.Zunnunova, Olov. Bashirjon gazetani ochib, parvarda, shokolad, sho‘rdanak va qora mayiz aralashtirilgan qurama shirinliklardan bitta parvardani olib, og‘ziga soldi. N.Aminov, Qahqaha[2]. Chaqoloqni beshikka solish marosimida yosh bolalar uchun beshik ustidan parvarda sochilishi bilan bog‘liq lingvokulturemasi ham mavjud[3]. Albatta, ushbular bir o‘rinda so‘zlashuv nutqiga xos ko‘rinishga ega bo‘lsa-da, ikkinchi tomondan esa soha terminini ifodalaydi. Ushbu holatni G.G.Hakimova terminologik nazariyalarni zamonaviy ilm-fanda turli soha vakillarini qiziqtirayotgan eng munozarali masalalaridan deb hisoblaydi va munozarali so‘zining asossiz emasligini isbotlash uchun terminshunoslik nazariyasining shakllanishidan to hozirgi kunga qadar bo‘lgan taraqqiyot bosqichlarini o‘rganib chiqishni tavsiya etadi[4].

Ushbular soha terminologiyasini keng planda tadqiq etish zarurligidan dalolat beradi, hamda kelgusida soha terminologiyasini tadqiq etishuchun quyidagi ishlarni bajarishni taqozo etadi:

– qandolat ishlab chiqarish bilan bog‘liq jarayonlarni ifodalovchi terminlarning paydo bo‘lish tarixini, ularning milliy terminologiyada tutgan o‘rnini, xalq og‘zaki ijodi, yozma manbalarda, o‘zbek adabiy tili va shevalarda, turkiy tillarda qo‘llanishini tahlil qilish hamda tartibga solish yuzasidan tavsiyalar ishlab chiqish;

– qandolat mahsulotlari bilan bog‘liq etnografizmlar o‘zbek tilining milliy an’ana va qadriyatlarini aks ettiruvchi lingvistik birliklar ekanligini aniqlash va leksemalarning mohiyatini ochib berish;

– qandolat mahsulotlari bilan bog‘liq terminlarining mavzuiy guruhlarini aniqlash, ularning giponimik, partonimik, graduonimik, sinonimik, antonimik, omonimik kabi o‘zaro munosabatlarini asoslash;

– qandolat mahsulot nomlari bilan bog‘liq terminlarning yasalish usullari va sohaga doir leksemalarning lingvokulturologik hamda konseptual xususiyatlarini ochib berish.

Xulosa qilib aytganda, o‘zbek milliy qandolatchiligi terminlarining leksikografik xususiyatlarini tadqiq etish barobarida sohaga tegishli lug‘aviy birliklarning matn doirasida ifodalangan madaniy hamda lingvokulturologik ma’no kasb etish jarayonlarini ham terminologiya fani oldidagi muhim masalalardan biri hisoblanadi.

Resume: This article discusses research conducted to study the terminology of Uzbek national crafts. In particular, the history of the formation of confectionery terminology, which is an important branch of the food industry, and issues that should be implemented when researching industry terms were discussed.

Резюме: В данной статье рассматриваются исследования, проведенные по изучению терминологии узбекских национальных ремесел. В частности, обсуждалась история формирования кондитерской терминологии, которая является важной отраслью пищевой промышленности, и вопросы, которые следует реализовать при исследовании отраслевых терминов.

[1] O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2023. III jild. – B. 609.
[2] O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2023. III jild. – B. 665.
[3] O‘zbek tilining izohli lug‘ati VI jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2023. III jild. – B. 665.
[4] Хакимова Г.Г. Развитие терминологии как отдельной дисциплины и ее статус в современном языкознании // Вестник Башкирского университета. 2012. Т. 17. №2 – Б.950-954.